

УДК 371.134:373.21

СТАН ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МЕНЕДЖЕРІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В ПЕДАГОГІЧНІЙ НАУЦІ

Новгородська Ю.Г.

У статті подається аналіз наукових розвідок щодо проблеми професійної підготовки менеджерів дошкільної освіти в педагогічній науці, які своїми теоретичними положеннями й висновками помітно збагатили педагогіку вищої школи.

Ключові слова: менеджер, менеджер дошкільної освіти, професійна підготовка.

В статье подается анализ научных исследований по проблеме профессиональной подготовки менеджеров дошкольного образования в педагогической науке, которые своими теоретическими аспектами и выводами обогатили педагогику высшей школы.

Ключевые слова: менеджер, менеджер дошкольного образования, профессиональная подготовка.

The article gives analysis of scientific studies into the problem of professional training of preschool education managers in pedagogical science that have significantly enriched the pedagogy of higher education with their theoretical propositions and conclusions.

Key words: manager, preschool education manager, professional training.

Сучасні тенденції розвитку неперервної освіти – освіти впродовж життя, інтенсифікація життєдіяльності, нові соціально-економічні умови, зміни на ринку праці спонукають до розробки перспективних моделей підготовки мобільних, конкурентоспроможних фахівців, здатних забезпечувати прогресивний поступ супільства.

Розв'язання цього важливого завдання гальмується низкою суперечностей, зокрема між:

- вимогами ринку праці до професійної підготовки фахівців сфері дошкільної освіти та рівнем їхньої кваліфікації, що не відповідає сучасним світовим тенденціям і зрослим потребам в умовах інформаційно-технологічного розвитку;

- необхідністю підвищення рівня фундаментальності дошкільної освіти та недосконалістю професійно-кваліфікаційної структури кадрів;

- процесами гуманізації, гуманітаризації освітньо-виховної діяльності та їх формальним урахуванням у професійній підготовці майбутніх менеджерів дошкільної освіти;

- необхідністю врахування особливостей становлення і розвитку вітчизняної системи дошкільної освіти, прогресивних ідей зарубіжного досвіду професійної підготовки менеджерів дошкільної освіти та їх недослідженістю у вітчизняній педагогічній науці;

- координацією і підпорядкованістю професійної підготовки майбутніх фахівців єдиній меті й

відсутністю єдиної концепції побудови професійно-освітніх програм підготовки;

- якостями особистості професіонала, необхідними для успішного здійснення майбутньої професійної діяльності, і способами та методами їх формування в процесі його навчання у ВНЗ.

Нинішня криза освітньої системи пов'язана з тим, що будучи за свою природою явищем консервативним, освіта у своєму розвитку відстає від динамічного суспільного розвитку. А випускники навчальних закладів, зустрівшись з викликами вільного ринку, часто відчувають розгубленість, труднощі у вирішенні професійних і життєвих проблем.

Працевлаштування сучасних випускників залежить від результатів професійної освіти не у вигляді того, що знає випускник вишу, а у формі його практичної готовності до діяльності в типових і нестандартних ситуаціях професійного життя. Тобто, мова йде про особливі освітні результати, в межах яких знання є необхідною, але недостатньою умовою досягнення певної якості професійної освіти, – про “професійні компетентності”, що є основою компенетністного підходу.

Сучасні менеджери освіти діють в умовах кардинальних змін у суспільстві, що вимагає від них нових підходів до управління закладами освіти. Недостатня розробленість проблем щодо умов підготовки професійного менеджера освіти, підго-

товка до здійснення менеджерської діяльності, низький рівень наукової організації праці детермінують ряд труднощів і відхилень в управлінській діяльності менеджерів освіти. Для розробки концепції професійної підготовки менеджерів дошкільної освіти є визначення ролі і місця управлінської діяльності у сфері професійної діяльності, вимог суспільства до професіоналів, що здійснюють цю діяльність.

Забезпечити рівень підготовленості менеджера освіти, адекватний вимогам часу можливо за таких умов:

- урахування світових стандартів атестації фахівця з присвоєнням академічних ступенів бакалавра й магістра в галузі менеджменту;
- створення у ВНЗ автономної, цілісної, методичної системи, що ґрунтуються на основі запровадження інноваційних технологій;
- використання у викладацькій діяльності глобальної комп’ютерної мережі Інтернет;
- розробка та використання гнучких, варіативних навчальних планів, що відображають як національний, так і регіональний характер освіти;
- створення інноваційно-творчого середовища для формування управлінських умінь майбутнього менеджера освіти;
- переведення навчальної діяльності студентів із режиму одержання інформації в режим інноваційного розроблення, спільного пошуку орієнтирів професійної діяльності.

Мету пропонованої статті автор вбачає в тому, щоб презентувати наукові дослідження вітчизняних науковців з проблеми професійної підготовки менеджерів дошкільної освіти у вищих навчальних закладах.

Нами здійснено аналітичне прочитання наукових праць та дисертацій, об’єктом вивчення яких став процес професійної підготовки майбутніх менеджерів у сфері дошкільної освіти.

Для наукового обґрунтування питань професійної підготовки менеджерів освіти велике значення мають праці В.Є.Береки, О.М.Капітанець, Л.Б.Кравченко, О.І.Мармази, Н.А.Романенко, А.В.Свєторусової, Г.М.Тимошко та ін. Зокрема, у дослідженні В.Є.Береки “Теоретико-методичні основи фахової підготовки магістрів з менеджменту освіти” (2008) проаналізовано сучасний стан і проблеми фахової підготовки магістрів з менеджменту освіти у ВНЗ в Україні; розроблено й обґрунтовано концепцію та модель підготовки відповідних фахівців; охарактеризовано структуру та зміст навчально-методичного комплексу дисциплін управлінського циклу.

У дисертаційному дослідженні О.М.Капітанець “Педагогічна підготовка менеджерів у вищих технічних навчальних закладах” (2003) висвітлено проблему педагогічної підготовки менеджера організації; з’ясовано педагогічні функції в професійній діяльності менеджера та обґрунтовано чинники, що визначають професійну спрямованість педагогічної підготовки менеджерів.

Вагомий внесок у розвиток традиційної універсальної педагогічної підготовки менеджера освітніх організацій зробила Л.М.Кравченко. В її праці “Наукові основи підготовки менеджера освіти у системі неперервної педагогічної освіти” (2009) обґрунтовано наукові основи поетапної професійної підготовки

менеджера у системі неперервної педагогічної освіти та розроблено концепцію даної підготовки у контексті інноваційних ринкових теорій управління.

Питання професійної підготовки менеджерів освіти вивчалися Н.А.Романенко (“Підготовка майбутніх менеджерів освіти до професійної діяльності в умовах інноваційного середовища” (2010). Автором розроблено експериментальну модель підготовки майбутніх менеджерів освіти до професійної діяльності за умов інноваційного середовища.

Слухною є думка авторів про те, що для підготовки нової генерації управлінських кадрів, здатних здійснювати науково-дослідні та експериментальні роботи, втілювати педагогічні інновації, досконало володіти основами педагогіки, психології, менеджменту, а також новітніми досягненнями у цих галузях знань, необхідні глибокі знання щодо специфіки їх навчання. Тому основними напрямами прогностичного розвитку системи фахової підготовки майбутніх менеджерів освіти вони вважають:

- приведення державних освітніх стандартів із підготовки менеджерів освіти відповідно до європейських вимог і Болонської конвенції;
- розвиток допрофесійної і післядипломної освіти в цілісній системі неперервної фахової підготовки;
- використання в процесі фахової підготовки менеджерів освіти особистісно орієнтованих інноваційних технологій;
- заլучення майбутніх фахівців до системної практичної діяльності через проходження безперервної практики.

Окремим пластом наукових досліджень можна вважати праці, в яких розкривається значення післядипломної освіти як важливого й необхідного компонента неперервної професійної підготовки менеджерів освіти (Л.В.Васильченко “Формування управлінської культури керівника школи в системі післядипломної педагогічної освіти” (2006); Л.М.Каращук “Дидактичне обґрунтування змісту підготовки менеджерів освіти у системі післядипломної освіти” (1995); С.В.Крисюк “Розвиток післядипломної освіти педагогічних кадрів в Україні (1944–1995 рр.)” (1997); Т.М.Сорочан “Розвиток професіоналізму управлінської діяльності керівників загальноосвітніх навчальних закладів у системі післядипломної педагогічної освіти” (2005), Н.М.Черненко “Підготовка майбутніх менеджерів до діалогої комунікації в системі післядипломної освіти” (2004).

До перших досліджень у галузі історії підготовки менеджерів дошкільної освіти можна віднести дисертаційні дослідження З.І.Нагачевської “Становлення і розвиток українського суспільного дошкільного виховання в Східній Галичині (1869–1939 рр.)” (1995) та К.І.Лисяка “Підготовка кадрів дошкільного профілю в середніх педагогічних навчальних закладах України (1917–1941 рр.)” (1997), де автори прослідковують процес розвитку українського суспільного дошкільного виховання та підготовки для нього педагогічних кадрів у різних регіонах України.

Проблема підготовки менеджерів дошкільної освіти знайшла своє наукове потрактування у дослідженні Т.Б.Слободянюк “Становлення та розвиток професійної підготовки фахівців з дошкільного виховання в Україні (кінець XIX – початок ХХ-го століття) (2000). Авторка проаналізувала процес становлення та розвитку

організаційних і теоретико-методичних засад підготовки дошкільних працівників на рубежі століття; охарактеризувала різні типи навчальних закладів, які відіграли важливу роль у підготовці дошкільних працівників. Особливе місце відведено характеристиці діяльності Київського Фребелівського інституту (1907–1919), розкриттю ролі його директорів, високоосвічених громадських діячів України – І.О.Сікорського, В.О.Фльорова, В.В.Зеньківського.

Історичні аспекти підготовки фахівців у галузі управлінської діяльності розкриті у дисертаційному дослідженні О.В.Бондар “Становлення та розвиток системи дошкільного виховання в УСРР (1919–1933 рр.)” (2006). Авторка досліджує процес формування кадрового потенціалу мере ж дошкільного виховання, аналізує систему підготовки педагогічних кадрів, зміни у змісті методичного наповнення навчально-виховного процесу.

Вивчення процесу професійної підготовки менеджерів дошкільної освіти під кутом зору вимог, які висуваються управлінськими функціями педагогічної професії, і пошук оптимальних шляхів формування особистості сучасного менеджера дошкільної освіти представляють сьогодні актуальне завдання.

У контексті досліджуваної проблеми особливий інтерес становлять дослідження характеристики професійно особистісних якостей керівника дошкільного закладу (Ю.С.Манилюк, Т.А.Махіня, Р.В.Шаповал), сфер його управлінської діяльності (О.В.Брюховецька, О.І.Куліш, С.В.Пехарєва, Л.С.Пісоцька), особливостей його діяльності з кадрами (К.Л.Крутій).

Зокрема, у дисертації Ю.С.Манилюк [4] уточнено роль креативності у детермінації успішності діяльності керівника дошкільного навчального закладу; розкрито психологічний зміст, структуру та функції креативності у процесі реалізації управлінської діяльності. Авторка обґрунтувала припущення, що креативність як цілісне багатокомпонентне утворення особистості складає стрижневий компонент управлінських здібностей і є провідним фактором успішності управлінської діяльності керівника дошкільного навчального закладу.

Наукова розвідка Т.А.Махіні [5] присвячена теоретичному обґрунтуванню й експериментальній перевірці моделі розвитку управлінських умінь керівників дошкільних навчальних закладів у системі підвищення кваліфікації, що має концептуальну, змістову, технологічну і діагностичну складові.

Р.В.Шаповал у дисертаційному дослідженні [8] здійснила теоретико-експериментальне дослідження проблеми формування управлінської компетентності керівника дошкільного навчального закладу, її змісту та структури. Довела, що ефективність формування даного феномену забезпечується реалізацією науково обґрунтованої технології, яка передбачає такі етапи: діагностико-проектувальний (розвиток позитивної мотивації особистісно-професійного вдосконалення, розробка індивідуальної програми освіти), змістово-процесуальний (здійснення процесу навчання на основі фасілітуючої взаємодії викладача з управлінцем), оцінно-коригувальний (самооцінка й самокорекція процесу навчання).

Ми поділяємо позицію дослідників, які вважають, що професійно важливі якості і властивості особистості мають розглядатися в системі, як

компоненти, що доповнюють один одного і забезпечують успішність виконання професійних функцій менеджера дошкільної освіти.

У контексті професійної підготовки менеджерів дошкільної освіти особливо актуальним є подолання розриву між теоретичною і практичною підготовкою. Місце педагогічної практики у професійному становленні майбутнього менеджера освіти визначається природою його професійної діяльності та її сутністю. Саме на практиці студент може визначитися, наскільки правильно він обрав для себе сферу діяльності, з'ясувати ступінь співвідношення особистісних якостей з професією керівника, а також перевіритися, наскільки важливим для сучасного менеджера є володіння теорією. Саме тому важко переоцінити роль і значення педагогічної практики для формування управлінських якостей майбутнього менеджера освіти. Ці питання стали предметом дослідження у працях А.В.Губи, В.І.Мудрика.

Певним дробком в обґрунтуванні наукових і організаційно-педагогічних основ підготовки сучасних управлінських кадрів у галузі дошкільної освіти стало дисертаційне дослідження Г.М.Закорченкої [2]. Автором досліджено закономірності організації процесу професійної підготовки студентів до педагогічного менеджменту в дошкільній освіті на рівні керівництва сучасним дошкільним виховним закладом; теоретично обґрунтовано концепцію сутності та функціональної структури професійної діяльності керівника дошкільного закладу як менеджера дошкільної освіти, визначено її етапи та способи реалізації.

У контексті нашого дослідження особливий інтерес представляють праці, в яких висвітлено досвід підготовки менеджерів освіти за рубежем і можливості використання передових його ідей в умовах України (С.В.Бурдіна “Система підготовки магістрів управління освітою у вищих навчальних закладах США” (2004); О.М.Ельбрехт “Підготовка менеджерів у вищих навчальних закладах Великої Британії, Канади, США” (2010); Н.М.Карпенко “Професійно-педагогічна підготовка фахівців дошкільної освіти в університетах Швейцарії” (2010); В.В.Хоменко “Підготовка майбутніх менеджерів освіти у вищих навчальних закладах Франції” (2012).

Як свідчать результати дослідження в Україні поки ще недостатньо системних наукових розвідок з професійної підготовки менеджерів дошкільної освіти. Здійснені дослідження можна згрупувати за такими напрямами:

- аналіз суті управлінської діяльності, основних напрямів, змісту, форм і методів її здійснення;
- дослідження професійно зумовлених особистісних якостей менеджера дошкільної освіти;
- здійснення професійної підготовки менеджерів дошкільної освіти на різних освітньо-кваліфікаційних рівнях;
- вивчення зарубіжного досвіду професійної підготовки менеджерів і можливостей творчого використання прогресивних його ідей.

Водночас необхідність подібних наукових розробок є очевидною, без них неможливе досягнення ефективності професійної підготовки керівних кадрів дошкільної освіти сучасного типу.

Література

1. Бондар О. В. Становлення і розвиток системи дошкільного виховання в УСРР (1919–1933 рр.) : дис. канд. іст. наук : спец. 07.00.01 / Бондар Олександра Владиславівна ; Харківський національний педагогічний ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Х., 2005. – 219 арк.
2. Закорченная Г. М. Подготовка студентов к педагогическому менеджменту в дошкольном образовании : дисс. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / Закорченная Галина Михайловна ; Южно-Украинский гос. педагогический ун-т им. К. Д. Ушинского. – О., 2000. – 249 л.
3. Лисяк К. І. Підготовка кадрів дошкільного профілю в середніх педагогічних навчальних закладах України (1917–1941 рр.) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 / Лисяк Костянтин Іванович ; Харківський держ. педагогічний ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Х., 1997. – 24 с.
4. Манилюк Ю. С. Креативність як чинник професійної успішності керівника дошкільного навчального закладу : дис. ... канд. психол. наук : спец. 19.00.05 / Манилюк Юлія Станіславівна ; Інститут психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – К., 2007. – 198 арк.
5. Махіня Т. А. Розвиток управлінських умінь керівників дошкільних навчальних закладів у системі підвищення кваліфікації : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.06 / Махіня Тетяна Анатоліївна ; Держ. вищ. навч. закл. "Ун-т менедж. освіти" Нац. акад. пед. наук України. – К., 2011. – 265,
6. Попиченко С. С. Розвиток теорії і практики дошкільного виховання в Україні (кінець XIX – початок XX ст.) : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 / Попиченко Світлана Сергіївна ; Уманський педагогічний ін-т ім. П. Г. Тичини. – Умань, 1998. – 197 л.
7. Слободянюк Т. Б. Становлення та розвиток професійної підготовки фахівців з дошкільного виховання в Україні (кінець XIX – початок ХХ-го століття): дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.01 / Слободянюк Тетяна Борисівна ; Національний педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 2000. – 187 арк.
8. Шаповал Р. В. Формування управлінської компетентності керівника дошкільного навчального закладу : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / Шаповал Р. В. ; Харк. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Х., 2009. – 20 с.